

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Tulkkauspalvelu, kuulonäkövamma, asuinpaikka, syrjäntäolettama, välitön syrjäntä, positiivinen erityiskohtelu, yhdenvertaisuuden edistäminen

Diaarinumero: YVTLTK/2XX/2017

Antopäivä: XX.XX.2018

Etelä-Suomessa asuva kuulonäkövammaisen hakija katsoi tulleen ilman painavaa syytä asetetuksi eri asemaan ja siten syrjityksi, koska Kela vaati kaikilta viittomakielen tulkeilta tietyn kurssin käymistä ehtona sille, että tulkki voi tulkata kuulonäkövammaisille. Kuitenkin X:n kunnassa Kela oli hyväksynyt käytettäväksi sellaisen tulkin palveluja, joka ei ollut tätä kurssia suorittanut. X:n seudulla asuvat kuurosokeat saavat edelleen tilata kurssia käymättömän tulkin. Sen sijaan muualla asuva ei enää saa käyttää tuttua tulkkia, jos tämä ei ole suorittanut vaadittua kurssia, vaan tilalle tuodaan satojenkin kilometrien päästä korvaava tulkki. Lisäksi hakija katsoi Kelan X:n kunnassa toteuttamien erityisjärjestelyjen olleen yhden henkilön kiellettyä suosimista.

Kelan selvityksen mukaan, kun asiakkaan palveluun ei toistuvasti onnistuttu järjestämään tulkkia marras-joulukuussa 2016 ja asiakkaan oikeus palveluun vaarantui, Kela hankki asiakkaan tarvitseman palvelun suorahankinnalla Pohjois-Suomessa toimivalta palveluntuottajalta, jonka tulkkina työskenteli X:n kunnassa työskentelevä Kelan aiemmin käyttämä tulkki, jolta puuttui Kelan edellyttämä lisäpätevöityminen kuulonäkövammaisille tulkkaukseen. Tehty suorahankintasopimus turvasi X:n kunnassa asuvan asiakkaan oikeuden tulkkauspalveluun ja varmisti asiakkaiden keskinäisen yhdenvertaisen kohtelun toteutumisen palvelun järjestämisessä. Kyseinen suorahankinta ei millään tavoin rajoittanut hakijan oikeutta palveluun tai saattanut häntä eriarvoiseen asemaan X:n kunnassa asuvaan asiakkaaseen verrattuna.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että asiassa oli syntynyt olettaa asuinpaikkaan perustuvasta välittömästä syrjinnästä.

Lautakunta katsoi Kelan X:n kunnassa asuneen kuulonäkövammaisen tulkkauspalvelujen turvaamiseksi toteuttaman järjestelyn perustuneen tulkkauspalvelulain velvoitteisiin ja, että menettelyllä oli sinänsä ollut hyväksyttävä tavoite, kuten yhdenvertaisuuslain 11 §:ssä edellytetään. Edelleen lautakunta katsoi Kelan hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi käyttämien keinojen olleen oikeasuhtaisia.

Ottaen huomioon yhdenvertaisuuslain 9 §:ssä hyväksytty positiivinen erityiskohtelu sekä kuulonäkövammaisen henkilön tulkkauspalvelun luonne subjektiivisena oikeutena, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei katsonut Kelan X:n kunnassa asuvan kuulonäkövammaisen henkilön tulkkauspalvelun yhdenvertaisen saamisen turvaamiseksi toteuttaman järjestelyn merkinneen kiellettyä yhden henkilön suosimista.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi hakijan ja X:n kunnassa asuneen kuulonäkövammaisen olleen oikeudellisesti merkittävältä osin vertailukelpoisessa tilanteessa, koska kummankin kuulonäkövammaisen asiakkaan tulkkauspalvelujen turvaamiseksi olisi ollut tarpeen joustaa Kelan kuulonäkövammaisen tulkille asettamasta lisäkoulutusvaatimuksesta, mutta vain toisen kuulonäkövammaisen asiakkaan kohdalla Kela menetteli niin, että se jousti asettamastaan lisäkoulutusvaatimuksesta. Hakijan tulkkauspalvelujen järjestämisessä Kela ei menetellyt samoin, minkä johdosta hakija jäi

vaille tarvitsemaansa tulkkauspalvelua yksittäisissä tulkkauspalvelutilauksissa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi Kelan menettelyn hakijan ja X:n kunnassa tulkkauspalveluja tarvinneen kuulonäkövammaisen asiassa on olleen yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä tarkoitettua hakijan syrjintää hänen asuinpaikkaan liittyvästä syystä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei katsonut aiheelliseksi antaa asiassa kieltopäätöstä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta määräsi Kelan ryhtymään yhdenvertaisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaisiin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden edistämiseksi tulkkauspalvelujen järjestämisessä. Kelan tulee huolehtia siitä, että tulkkauspalveluja tarvitsevien kuurosokeiden henkilöiden oikeus tulkkauspalveluihin toteutuu yhdenvertaisesti niin, etteivät he jää ilman tulkkauspalvelua asuinpaikkaan tai muuhun henkilöön liittyvistä syistä.

(Lainvoimainen)

Asioiden käsittely yhdessä

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on valmistellut yhdessä ja ratkaissut samalla kertaa asiat YVTltk 246/2017 ja 390/2018 hallintolain (434/2003) 25 §:n nojalla, koska niissä tehtävällä päätöksellä saattaa olla merkittävä vaikutus toisiinsa.

Asian tausta

Hakija on kuulonäkövammaisen Kansaneläkelaitoksen (Kela) Vammaisten tulkkauspalvelukeskuksen asiakas. Hänellä on lainvoimainen päätös oikeudesta käyttää vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelua.

Kela on vuonna 2013 laatinut uudet sopimusehdot viittomakielen tulkeista. Niiden mukaan tulkit, jotka ovat suorittaneet kuurosokean opastamista ja kuvailua sokeille sisältävän kurssin, saavat tulkata kuulonäkövammaisille.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on aiemmin antanut kieltopäätöksen (Dnro. 1xx/2016, xx.xx.2016, lainvoimaa vailla), jossa se on katsonut Kelan syrjineen hakijaa. Kelan tulkitteille asetettava joustamaton koulutusedellytys oli johtanut siihen, ettei hakija saanut lainkaan tulkkausta, vaikka hakijan aiemmin käyttämä ja hyväksymä tulkitte oli ollut käytettävissä. Lautakunta katsoi päätöksessään, ettei Kelan ohjeita sovellettaessa otettu huomioon kuulonäkövammaisten yksilöllisiä tarpeita yksittäisessä tulkkaustilanteessa. Lautakunta katsoi, ettei sinänsä hyväksyttävä, tulkkauksen laadun varmistamiseen liittyvän tavoitteen saavuttamiseksi käytetty keino ollut asianmukainen ja tarpeellinen.

Hakijan selvityksen mukaan hän ei ole jäänyt ilman tulkkia 24.10.2016 – 31.3.2017 välisenä aikana sen johdosta, ettei Kela olisi suostunut välittämään hänelle muita kuin kuulonäkövammaisten tulkitteilta edellyttämän pätevyysvaatimuksen täyttäviä tulkkeja. Hakijan mukaan tämä johtui siitä, että hänen asiassaan YVTltk 1xx/2016 mainittu tulkitte suoritti vaaditun kurssin kesällä 2016, minkä jälkeen Kela välitti kyseistä tulkkia hakijan tulkkaustilauksiin. Hakijan toisessa Kelan tulkkauspalvelua koskevassa asiassa (YVTltk 3xx/2018) lautakunnalle esittämän selvityksen mukaan hän on jäänyt kokonaan ilman tulkkia 20.1.2018 ja 2.2.2018, koska Kela ei kyennyt välittämään Kelan kuurosokeiden tulkitteilta edellyttämän lisäpätevyyden omaavia tulkkeja.

Hakijan vaatimukset

Hakija vaatii, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kieltää Kansaneläkelaitoksen Vammaisten tulkkauspalvelukeskusta jatkamasta tai uusimasta syrjintää. Hakija vaatii uhkasakon asettamista kiellon tehosteeksi.

Hakijan perustelut

Etelä-Suomessa asuva hakija katsoo tulleen ilman painavaa syytä asetetuksi eri asemaan ja siten syrjityksi, koska Kela vaatii kaikilta viittomakielen tulkeilta tietyn kurssin käymistä ehtona sille, että tulkki voi tulkata kuulonäkövammaisille. Hakijan mukaan Kelan syrjivät säännöt ovat vuonna 2018 alkaneella hankintakaudella edelleenkin täysin samat. Kuitenkin X:n kunnassa Kela on hyväksynyt käytettäväksi sellaisen tulkin palveluja, joka ei ole tätä kurssia suorittanut. X:n seudulla seudulla asuvat kuurosokeat saavat edelleen tilata kurssia käymättömän tulkin, eikä heille toimiteta kurssin käynyttä tulkkia. Sen sijaan muualla asuva ei enää saa käyttää tuttua tulkkia, jos tämä ei ole suorittanut vaadittua kurssia, vaan tilalle tuodaan satojenkin kilometrien päästä korvaava tulkki.

Hakija katsoo, että Kelan hyväksymät X:n kunnassa asuvan kuulonäkövammaisen tulkkauspalveluja turvaavat erityisjärjestelyt eivät ole hyväksyttävää positiivista erityiskohtelua, vaan kiellettyä yhden henkilön suosimista. Jos Kela haluaa vaatia kuurosokeiden tulkeilta erityisen kurssin suorittamista, sitä on silloin vaadittava yhdenmukaisesti kaikilta tulkeilta. Hakija tuo esiin myös V:n kunnassa asuvalta kuulonäkövammaiselta saamansa yhteydenoton, jonka mukaan kyseinen henkilö oli jäänyt useita kertoja ilman tulkkauspalvelua, koska Kela välitti kuurosokeille vain lisäkoulutusvaatimuksen täyttäviä tulkkeja. Hakija katsoo, että Kela on asettanut eri puolilla Suomea asuvat ihmiset ilman painavaa syytä eri asemaan.

Vastaaajan vastaus

Vastaaaja kiistää syrjineensä hakijaa tai että kiistanalainen sopimus olisi syrjivä, ja katsoo ettei hakijan väitteille löydy tukea käytännön toimeenpanosta.

Vastaaajan perustelut

Kela on järjestänyt vammaisten henkilöiden tulkkausta tulkkauspalvelulain nojalla 1.9.2010 lukien. Kela järjestää tulkkauspalveluita joko tuottamalla palvelun itse tai hankkimalla sen muilta palveluntuottajilta. Tulkkauspalvelun tuottamista koskeneen hankinnan tarjouspyynnössä vuonna 2013 (Sopimuskausi 1.1.2014 – 31.12.2017) Kela asetti tulkkauspalvelua tuottavalle henkilöstölle vähimmäisvaatimukset. Kuulonäkövammaisten tulkkauspalvelua viittomakielellä tai kirjoitustulkkauksella tuottavalla tulkillä tuli olla suoritettuna opistotason tutkinnossa kuurosokeille tulkkaukseen pätevöittävät opintojaksot tai ammattikorkeakoulututkinnon yhteydessä suoritettuna suuntautumisvaihtoehtona tulkkaus kuuroutuneille ja kuurosokeille.

Jos henkilö oli suorittanut muun tutkinnon kuin edellä kerrotun tulkin perustutkinnon, tulkillä tuli olla suoritettuna viimeistään 31.12.2015 mennessä vähintään 10 opintopisteen laajuiset kuulonäkövammaisten tulkkausta koskevat erikoistumisopinnot tai kurssit. Siirtymäaika

pidennettiin 24.10.2016 saakka, jonka jälkeen tulkkausta kuulonäkövammaiselle henkilölle on voinut tuottaa vain vähimmäisvaatimukset täyttävä tulkki.

Kelan vuoden 2017 ensimmäisen viiden kuukauden tilastojen mukaan tulkkauspalvelun järjestämisen toteutuma on hyvä, sillä tulkkauspalvelun toteutuma on ollut 97-99 %.

Siirtymäajan päättymisen jälkeen yhden X:n kunnassa asuvan kuulonäkövammaisen asiakkaan palvelun on voitu katsoa vaarantuneen tulkeille asetetun vähimmäisvaatimuksen johdosta. Hänen tarvitsemansa tulkkauspalvelun tuotti X:n kunnassa työskentelevä tulkki 24.10.2016 saakka. Koska kyseinen tulkki ei täytä Kelan asettamia vähimmäisvaatimuksia, hän ei voinut enää 24.10.2016 jälkeen tehdä tulkkauksia kyseiselle asiakkaalle.

Kun asiakkaan palveluun ei toistuvasti onnistuttu järjestämään tulkkia marras-joulukuussa 2016 ja asiakkaan oikeus palveluun vaarantui, Kela hankki asiakkaan tarvitseman palvelun suorahankinnalla Pohjois-Suomessa toimivalta palveluntuottajalta, jonka tulkkina työskentelee X:n kunnassa työskentelevä Kelan aiemmin käyttämä tulkki, jolta puuttuu Kelan edellyttämä lisäpäätevytyminen kuulonäkövammaisille tulkkaamiseen. Tehty suorahankintasopimus turvaa X:n kunnassa asuvan asiakkaan oikeuden tulkkauspalveluun ja varmistaa asiakkaiden keskinäisen yhdenvertaisen kohtelun toteutumisen palvelun järjestämisessä. Kyseinen suorahankinta ei millään tavoin rajoita hakijan oikeutta palveluun tai saata häntä eriarvoiseen asemaan X:n kunnassa asuvaan asiakkaaseen verrattuna. Hakijan oikeus tulkkauspalveluun toteutuu Kelan tietojärjestelmissä olevien tietojen perusteella hyvin ja hänelle palvelua järjestetään 6-7 tulkin tuottamana. Hakijan 24.10.2016 – 31.3.2017 välisenä aikana tekemiin tulkkauspalvelutilauksiin on löytynyt tulkki.

Kela katsoo, että tehty suorahankintasopimus saattaa X:n kunnassa asuvan henkilön yhdenvertaiseen asemaan hakijan ja muiden palveluun oikeutettujen henkilöiden kanssa ja tehty sopimus on ollut ja on välttämätön asiakkaan tulkkauspalvelun järjestämiseksi.

Esittelijän esitys

1. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että Kelan menettely hakijan tulkkauspalvelujen järjestämisessä ja X:n kunnassa tulkkauspalveluja tarvinneen kuulonäkövammaisen asiassa on ollut yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä tarkoitettua syrjintää hakijan asuinpaikkaan liittyvästä syystä.
2. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei katso aiheelliseksi antaa asiassa kieltopäätöstä.
3. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta määrää Kelan ryhtymään toimenpiteisiin yhdenvertaisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaisten velvoitteiden täyttämiseksi.

Perustelut

Sovellettavat säännökset

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan syrjintä muun ohella vammaisuuden taikka muun henkilöön liittyvän syyn perusteella on kielletty.

Positiivisena erityiskohteluna on yhdenvertaisuuslain 9 §:ssä hyväksytty sellainen oikeasuhtainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen. Tällainen positiivinen erityiskohtelu ei ole syrjintää.

Syrjintä on yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia.

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Tulkkauspalvelulain (133/2010) 5 §:n mukaan oikeus tulkkauspalveluun on henkilöllä, jolla on kuulonäkövamma, kuulovamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino.

Tulkkauspalvelulain 10 §:n mukaan kansaneläkelaitos voi järjestää tulkkauspalvelun joko tuottamalla palvelun itse tai hankkimalla sen muilta palveluntuottajilta. Kansaneläkelaitoksen tulee järjestää tulkkauspalvelu kokonaistaloudellisesti edullisimmin huomioiden samalla asiakkaiden yksilölliset tarpeet. Vaativissa tulkkaustilanteissa palvelu voidaan järjestää siten, että käytettävissä on kaksi tai useampia tulkkeja. Tulkkauspalvelua järjestettäessä on otettava huomioon palvelunkäyttäjän toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa.

Syrjintäoletaman syntyminen

Hakija on yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kieltopäätöksessä (Dnro. 1xx/2016, xx.xx.2016, lainvoimaa vailla) todetuin tavoin jäänyt kokonaan ilman tarvitsemaansa tulkkauspalvelua, koska Kela ei joutanut lainkaan tulkille asettamastaan koulutusedellytyksestä, vaikka hakija oli toivonut tulkiksi kyseistä henkilöä, joka oli tulkannut hänelle portugaliaksi jo aiemmin.

Kela on kuitenkin joutanut X:n kunnassa asuvan tulkkauspalvelua tarvitsevan kuulonäkövammaisen asiakkaan kohdalla kuulonäkövammaisten tulkkauspalvelua tuottaville tulkeille asettamastaan lisäpätevyysvaatimuksesta, koska on katsonut sen välttämättömäksi, jotta asiakkaan yhdenvertaisuus toteutuu ja hänen tarvitsemansa tulkkauspalvelu saadaan järjestettyä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, kuten yhdenvertaisuuslain esitöissä on todettu, että asuinpaikka on yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentin syrjintäkiellossa tarkoitettu muu henkilöön liittyvä syy. (HE 19/2014 vp, s. 67)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että asiassa on edellä selostetulla perusteella syntynyt oletama asuinpaikkaan perustuvasta välittömästä syrjinnästä.

Syrjintäolettamien kumoaminen

Kela on perustellut asettamastaan vaatimuksesta joustamista sillä, että se on ollut välttämätöntä X:n kunnassa asuvan asiakkaan yhdenvertaisuuden toteutumiseksi ja hänen tarvitsemansa tulkkauspalvelun järjestämiseksi. Lautakunta katsoo Kelan menettelyn perustuneen tulkkauspalvelulain velvoitteisiin ja, että menettelyllä on sinänsä ollut hyväksyttävä tavoite, kuten yhdenvertaisuuslain 11 §:ssä edellytetään.

Tavoitteen saavuttamiseksi käytettyjen keinojen tulee yhdenvertaisuuslain 11 §:ssä tarkoitettuihin tavoin olla myös oikeasuhtaisia.

Kela on selvittänyt X:n kunnassa asuneen asiakkaan saaneen tulkkauspalveluja samalta tulkilta myös ennen erityisen kuulonäkövammaisten tulkeille asetetun lisäkoulutusvaatimuksen asettamista. Saadusta selvityksestä ei ilmene, että tulkkauspalvelun laadussa olisi ollut sellaisia ongelmia, jotka olisivat vaarantaneet X:n kunnassa asuvan tai kenenkään muunkaan kuulonäkövammaisen tulkkauspalvelun.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on 16.12.2016 antamassaan päätöksessä (Dnro. 1xx/2016, lainvoimaa vailla) katsonut Kelan menettelyn olleen välillistä syrjintää, kun se ei ollut joutanut kuulonäkövammaisen tulkille asettamastaan lisäkoulutusvaatimuksesta ja tämä oli johtanut siihen, että kuulonäkövammaisen oli jäänyt kokonaan vaille tulkkauspalvelua, vaikka kyseinen tulkki oli aiemmin tulkannut tulkkauspalvelua tarvinneelle kuulonäkövammaiselle hyväksyttävästi.

Ottaen huomioon edellä selostettu lautakunnan päätös sekä asiassa saatu selvitys, lautakunta katsoo Kelan hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi käyttämien keinojen olleen oikeasuhtaisia.

Lisäksi ottaen huomioon yhdenvertaisuuslain 9 §:ssä hyväksytty positiivinen erityiskohtelu sekä kuulonäkövammaisen henkilön tulkkauspalvelun luonne subjektiivisena oikeutena ja korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisussaan 12.1.2018 (KHO 2018:6) antama linjaus siitä, että henkilökohtaisen avun luonteesta subjektiivisena oikeutena seuraa, ettei henkilökohtaista apua saa järjestää siten, että sen käyttö järjestämistavan vuoksi tosiasiallisesti estyy, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei katso Kelan X:n kunnassa asuvan kuulonäkövammaisen henkilön tulkkauspalvelun yhdenvertaisen saamisen turvaamiseksi toteuttaman järjestelyn merkinneen kiellettyä yhden henkilön suosimista.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo hakijan ja X:n kunnassa asuneen kuulonäkövammaisen olleen oikeudellisesti merkittävältä osin vertailukelpoisessa tilanteessa, koska kummankin kuulonäkövammaisen asiakkaan tulkkauspalvelujen turvaamiseksi olisi ollut tarpeen joustaa Kelan kuulonäkövammaisen tulkille asettamasta lisäkoulutusvaatimuksesta, mutta vain toisen kuulonäkövammaisen asiakkaan kohdalla Kela menetteli niin, että se jousti asettamastaan lisäkoulutusvaatimuksesta. Hakijan tulkkauspalvelujen järjestämisessä Kela ei menetellyt samoin, minkä johdosta hakija jäi vaille tarvitsemaansa tulkkauspalvelua yksittäisissä tulkkauspalvelutilauksissa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi Kelan menettelyn hakijan ja X:n kunnassa tulkkauspalveluja tarvinneen kuulonäkövammaisen asiassa on olleen yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä tarkoitettua syrjintää hakijan asuinpaikkaan liittyvästä syystä.

Johtopäätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo edellä selostetuin perustein, että Kelan menettely hakijan ja X:n kunnassa tulkkauspalveluja tarvinneen kuulonäkövammaisen asiassa on ollut yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä tarkoitettua syrjintää hakijan asuinpaikkaan liittyvästä syystä.

Ottaen huomioon, että Kelan menettely X:n kunnassa asuneen kuulonäkövammaisen asiakkaan tulkkauspalvelujen järjestämiseksi perustui lakiin ja sillä oli hyväksyttävä tavoite, ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot olivat oikeasuhtaisia yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaisesti sekä se, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on jo antanut kieltopäätöksen, jossa se katsoi Kelan syrjineen hakijaa, kun se ei joutanut kuulonäkövammaisen tulkeille asettamastaan lisäkoulutusvaatimuksesta niin, että se johti hakijan jäämiseen kokonaan ilman tarvitsemaansa tulkkauspalvelua, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei katso aiheelliseksi antaa asiassa kieltopäätöstä.

Viranomaisen velvollisuus yhdenvertaisuuden edistämiseen

Yhdenvertaisuuslain 5 §:n 1 momentissa säädetään viranomaisen velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta. Viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden (HE 19/2014 vp., s. 58 – 59) mukaan laissa viranomaisella tarkoitetaan muun muassa itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia, ja lain säännöksiä viranomaisesta sovelletaan myös muuhun julkista hallintotehtävää hoitavaan kuin viranomaiseen. Näihin tehtäviin kuuluu julkisen palvelun tuottaminen lailla tai lain nojalla annetulla julkisella toimeksiannolla. Kela tuottaa ja järjestää kuulonäkövammaisten tulkkauspalveluja tulkkauspalvelulakiin perustuvan toimeksiannon mukaisesti. Näin ollen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo Kelan olevan yhdenvertaisuuslain 5 §:ssä tarkoitettu viranomainen.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan toiminnan yhdenvertaisuusarvioinnin tulee kohdistua mahdollisuuksien mukaan siihen, miten yhdenvertaisuusnäkökulma on otettu huomioon viranomaisen tehtäviin kuuluvien toimintojen järjestämisessä samoin kuin siihen, miten sen toiminta on tosiasiallisesti vaikuttanut syrjinnän vaarassa olevien ryhmien asemaan. Viranomaisen tulee toimialallaan arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista esimerkiksi asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Edistämistoimet voivat olla luonteeltaan toimenpiteitä syrjinnän havaitsemiseksi tai ennaltaehkäisemiseksi tai yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettua positiivista erityiskohtelua. Edistämisessä on usein kyse toimenpiteistä, joilla julkiset palvelut pyritään järjestämään syrjinnän vaarassa olevien ryhmien tarpeet paremmin huomioon ottavalla tavalla. Selvää on, että viranomaisen on erityisesti muutettava niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista. Laajoissa tai muutoin merkitykseltään tärkeissä hankkeissa on arvioitava, vaikuttaako hanke syrjinnän vaarassa olevien ryhmien oikeuksiin, velvollisuuksiin tai asemaan. (HE 19/2014 vp., s. 61).

Yhdenvertaisuuslain 20 §:n 3 momentin mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi muissa kuin työsuojeluviranomaisen toimivaltaan 22 §:n mukaan kuuluvissa asioissa kieltää asianomaista jatkamasta tai uusimasta syrjintää tai vastatoimia taikka määrätä tämän ryhtymään kohtuullisessa määräajassa toimenpiteisiin tässä laissa säädettyjen velvollisuuksien täyttämiseksi.

Asiassa saadusta selvityksestä ilmenee, että Kela on asettanut kuulonäkövammaisille tulkkauspalveluja tuottaville tulkeille lisäkoulutusvaatimuksen, josta tulkkauspalvelujen

yhdenvertaiseksi saamiseksi joustettaessa ei ole menetelty yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti.

Yhdenvertaisuuden edistäminen on yhdenvertaisuuslain 5 §:ssä viranomaiselle säädetty velvollisuus, joten mainitun lainkohdan nojalla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta määrää Kelan ryhtymään yhdenvertaisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaisiin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden edistämiseksi tulkkauspalvelujen järjestämisessä. Kelan tulee huolehtia siitä, että tulkkauspalveluja tarvitsevien kuurosokeiden henkilöiden oikeus tulkkauspalveluihin toteutuu yhdenvertaisesti niin, etteivät he jää ilman tulkkauspalvelua asuinpaikkaan tai muuhun henkilöön liittyvistä syistä.

Vastaajan on noudatettava yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan määräystä kolmen kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksisaamisesta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan määräystä on noudatettava yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 13 §:n 4 momentin mukaan muutoksenhausta huolimatta, ellei hallinto-oikeus toisin määrää.

Uhkasakko

Hakija on vaatinut uhkasakon asettamista lautakunnan päätöksen tehosteeksi.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei katso asiassa saatu selvitys huomioon ottaen aiheelliseksi asettaa asiassa uhkasakkoa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2 §, 5 § 1 momentti, 8 §, 9 §, 11 §, ja 28 §

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010) 5 ja 10 §

Hallintolaki (434/2003) 25 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen, Outi Anttila, Jukka Lindstedt, Pirkko Mahlamäki ja Liisa Nieminen. Asian esittelijä Juhani Kortteinen.